

SVANIBOR PETTAN

TUK-TUK **I DRUGE INTERKONTINENTALNE PRIČE**

Etnomuzikolog Svanibor Pettan zaposlen je u Institutu od 1988. godine. Odlikuje se intenzivnom međunarodnom pedagoškom i znanstvenom djelatnošću. Njegova nazočnost na raznim kontinentima nije samo istraživačka: čest je sudionik svjetskih etnomuzikoloških i antropoloških znanstvenih skupova. U svome prilogu prisjeća se nekih međunarodnih zgoda i nezgoda.

Nakon što sam s mentorom, prof. Jerkom Bezićem, dogovorio temu diplomske radnje i iz Instituta posudio magnetofon, otputio sam se ljeti 1982. na terensko istraživanje u Tanzaniju. U Dar es Salaamu javio sam se u veleposlanstvu SFRJ, gdje su moju nazočnost prokomentirali otprilike sljedećim riječima: Prošli tjedan je konačno otputovao neki naš čudak koji je ovdje proučavao leptire, a već nam je došao novi koji se zanima za glazbu.

Nekoliko dana kasnije, u nastojanju da što bolje upoznam novu sredinu, ukrcao sam se u jednom od pristaništa na lađu koja me prevezla na obližnji otok. Dok sam fotografirao, oko mene su se odjednom stvorili naoružani ljudi u uniformama i proveli me svome zapovjedniku. Od njega sam saznao da sam se zatekao u vojnoj bazi i da mi moraju uzeti film. Kako je na tom filmu bilo ovjekovječeno već nekoliko glazbenih događanja, nisam se mogao složiti s takvim postupkom. Na sreću, zapovjednik je bio veliki ljubitelj glazbe, te smo tijekom (činilo mi se višesatnog) razgovora postupno napustili temu o vojnoj bazi i upustili se u razglabanja o razlikama u poimanju glazbe u Africi i Europi. Razišli smo se kao stari prijatelji. Film je ostao u fotoaparatu.

I prigodom magistarskog terenskog istraživanja u Egiptu 1986/87. od pomoći su mi bili ko-mentor prof. Bezić i Institut, čiji sam tada bio povremeni vanjski suradnik. Tadašnja Jugoslavija i Egipat imali su ugovor o znanstvenoj i tehničkoj suradnji, te sam se nadao da će mi stipendija na temelju tog ugovora omogućiti studijski boravak u glazbeno najuglednijoj arapskoj zemlji. Svaka jugoslavenska republika i pokrajina predložile bi po jednog kandidata, a egipatska bi strana potražila odgovarajuću ustanovu u Egiptu pri kojoj bi kandidat bio registriran i koja bi u pravilu potvrdila prihvaćanje kandidata. Usprkos razrađenom nacrtu istraživanja i odličnim preporukama, ostao sam jedini kandidat iz Jugoslavije na čiju prijavu nije stigla egipatska potvrda o prihvaćanju. Bio sam, dakako, razočaran, ali nisam želio niti pomisliti na promjenu teme magistarske radnje. Od uštedevine sam platio avionsku kartu, te se s institutskom terenskom opremom, nešto malo novca i osjećajem neizvjesnosti uputio u Kairo.

Nakon nekoliko dana put me je nanio pred fakultet za glazbeno obrazovanje pri jednom od kairskih sveučilišta. Kako sam samo bio začuđen kad mi se predstojnica fakulteta obratila riječima: "Svanibor Pettan? Znam za Vas...". Drugi dio njezine spontano i posve hladnokrvno izgovorene rečenice ispunio me je, međutim, bijesom kojeg niti sam mogao niti želio sakriti: "... jer Vaša dokumentacija već mjesecima leži na mom stolu". Uvidjevši opravdanost moje burne reakcije, predstojnica se žurnim korakom uputila u svoju sobu i izgledila nespozum odličnim egipatskim bombonima. Sutradan sam počeo koristiti stipendiju.

Kako su se politička razmimoilaženja unutar Jugoslavije zaoštravala, potvrda Instituta o mojem statusu i znanstvenom karakteru mojih doktorskih istraživanja na Kosovu (1989-1991) sve je manje zadovoljavala predstavnike tamošnjih vlasti. Američko sveučilište pri kojem sam pripremao disertaciju odlučio sam uopće ne spominjati pred tamošnjim milicajcima. Tako sam jednom prigodom ljeti 1990. unajmljenim automobilom s beogradskom registarskom tablicom stigao u etnički mješovito selo u okolici Prizrena. Skupini zainteresiranih mještana srpske narodnosti sam se ukratko predstavio i otišao snimati u romski dio sela. Nije prošlo niti pola sata, neki je dječak dotrčao s viješću da me milicajci žele odmah vidjeti na mjestu gdje sam ostavio auto. Ondje su već bili okupljeni mještani napeto očekujući što će se dogoditi; netko je među njima dojavio, naime, vlastima o dolasku sumnjivog Zagrepčanina u automobilu s beogradskom registracijom. Potvrda Instituta nije impresionirala dvojicu u uniformama. "Premlad si ti za naučnika, naučnici imaju duge bele brade. Biće da si ti novinar", procijenio je milicajac. Nakon duljeg uzaludnog objašnjavanja i uvjeravanja inzistirao sam da me barem

oslovljava s "Vi", kao što sam ja čitavo vrijeme oslovljavao njega. Razgovor je završio milicajčevom rečenicom: "Dobro, onda, gubite se i da Vas više ne vidim ovde".

Tijekom boravka u Maroku 1982. godine obratio mi se na cesti neki slatkorječivi mladić i pitao jesam li zainteresiran za "džigi-džigi". Nisam razumio što želi sve dok mi nije pokazao vrata obližnje kuće i pojasnio da mi, uz novčanu nadoknadu, nudi "džigi-džigi" s njegovom sestrom. Slatkorječivo sam odbio njegovu ponudu i brže-bolje produžio svojim putem. Dvanaestak godina kasnije vozio sam kroz Mađarsku. Ugledavši slabašnu djevojku kako stoji uz cestu s dignutim palcem pomislio sam da traži prijevoz. Zaustavio sam auto u namjeri da je povezem, a ona me zaskočila pitanjem "fike-fike?". Pravilno prosudivši da nisam razumio na što se pitanje odnosilo, zorno mi je pokretom prstiju objasnila što mi nudi. U trenutku sam shvatio da su mađarski "fike-fike" i marokanski "džigi-džigi" istoznačnice i odjurio dalje. Na povratku s kongresa i istraživanja u Australiji početkom 1995. zaustavio sam se na nekoliko dana u Bangkoku. Na ljubazni upit nekog čovjeka na ulici želim li "tuk-tuk", odrješito sam mu, poučen spomenutim iskustvima, odbrusio da ne. Dan kasnije sam naučio da je "tuk-tuk" naziv za motorne trokolice koje svakodnevno razvoze tisuće ljudi po ulicama tajlandske metropole.